

**ОБУЧЕНИЕТО ПО ТУРИЗЪМ В УНИВЕРСИТЕТ
„ПРОФ. Д-Р АСЕН ЗЛАТАРОВ“ И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ
ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА РЕАЛИЗАЦИЯ НА СТУДЕНТИТЕ
ОТ ЕДНОИМЕННОТО НАПРАВЛЕНИЕ**

доц. д-р Златина Караджова

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ Бургас

**TRAINING IN TOURISM IN „PROF. DR. ASEN ZLATAROV”
UNIVERSITY AND OPPORTUNITIES FOR CAREER
DEVELOPMENT OF GRADUATES FROM
THE EPONYMOUS DIRECTION**

Assoc. Prof. Zlatina Karadjova, PhD

„Prof. d-r Assen Zlatarov” University – Burgas

Резюме: *Образованието и обучението имат ключова роля за удовлетворяване на потребностите от работна сила, притежаваща знания и умения, в съответствие с настоящите и бъдещите потребности на пазара на труда. В тази връзка и напред ще продължат дейностите, насочени към насърчаване на ученето през целия живот, осигуряване на качество на професионалното образование и обучение, развитие на услугите за кариерно ориентиране, подобряване на връзките на образованието и обучението с бизнеса.*

Ключови думи: *образование, обучение, специалност „Туризм”, Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, професионална реализация, работодатели.*

Abstract: *Educating and training have a key role to meet the needs of the the labor force possessing skills and knowledge in accordance with the current and future needs of the labor market. In this regard, the future will continue activities aimed at promoting lifelong learning, quality assurance of vocational education and training, development of career guidance services, improving links to education and training with business.*

Key words: *education, training, specialty „Tourism”, „Prof. Dr. Zlatarov” University, career, employers.*

УВОД

Поредният европейски мониторингов доклад [4] за образованието 2015 г. отново показва какви са проблемите на образователната система и до какво е довело неэффективното образование през 2014 г.:

❖ България е една от страните с най-нисък дял на учениците в прогимназиално образование, които изучават два или повече чужди езици – под 20% при близо 60% в ЕС. Въпреки все по-голямата глобализация, все по-високия дял на учениците и студентите, които се насочват към училища и университети в чужбина и все по-вечето чуждестранни компании в България, над 80% от учениците в прогимназиално образование изучават само един чужд език.

❖ България е една от страните с най-висок дял на отпадналите ученици през 2014 г. (12,9% при 10,3% за ЕС). Тенденцията също е притеснителна – докато България се представя по-добре от средните стойности през 2011 г. (11,8% при 13,4% в ЕС), много от държавите съумяват да задържат повече ученици в образователната система през последните години, докато ситуацията в България се влошава. Причините за ранното напускане на образователната система са редица и варират от икономически (бедност в семейството), през социални (незаинтересованост на родителите) до институционални (невъзможност на различните институции и специалисти да се справят с проблема). Основните предизвикателства при борбата с отпадналите от образование са засилване на връзката между образованието и заетостта, по-благоприятна бизнес среда и заетост на родителите, по-висока автономност на образователните институции.

❖ Професионалното образование не е обвързано с нуждите на пазара на труда. Въпреки че все още завършващите професионално образование се реализират по-добре от тези със средно образование, връзката между професионалното образование и пазара на труда е нарушена. Това е обусловено от редица фактори като остаряла материална база, липса на висококвалифицирани учители, неосъвременени учебни програми, недостатъчно практическо обучение (по подробен коментар – в анализа „Професионално образование и заетост“).

❖ Реализацията на наскоро напусналите образователната система е сред най-ниските – 65,4% при 76,1% в ЕС. Този проблем е продиктуван от ниското участие на младежите на пазара на труда, както и на несъответствията на придобитата им квалификация и нуждите на пазара на труда. В допълнение, България е сред страните с най-нисък дял на заетост според образователната квалификация. Всъщност, България е на трето място (след Кипър и Гърция) с най-много заети, които имат по-висока степен на образование, отколкото изисква работата им (42% при 25% в ЕС), което отново показва високите нива на структурна безработица и неефективно образование.

❖ България е сред страните с най-ниски разходи за образование както в абсолютен размер, така и като дял от БВП (3,8% при 5,0% за ЕС), като най-голяма част от средствата са за заплати на персонала.

Професионалната подготовка [3, с. 302] в колежите и висшето училище включва придобиване на компетенции и компетентно изпълнение на професионални дейности, овладяване на способности, демонстриране на специфични практически умения в съответна професионална среда. И. А. Зимная [1, с. 33-42] разглежда компетентността като „основна база на теоретични знания и практически умения, интелектуален и личностно обусловен опит в социално-професионалната и жизнена дейност на човека. Според Пл. Лазаров [2] „компетентността дава възможност за проява на личността, увереност в собствените професионални умения, качество и ефективност на извършената работа“.

Поради това съвременното образование налага внедряването на компетентностен подход в обучението на бъдещите туристически кадри. Компетентностният подход включва: теоретична обосновка на целите за професионална подготовка; теоретична обосновка на необходимия обем учебно съдържание; разработване и приложение на практически стратегии в обучението; внедряване в учебния процес на съвременни образователни технологии; разработване и внедряване на системи за управление качеството на образование; разработване на иновационни модели за управление на ВУ и усъвършенстване на системите за тяхното управление; внедряване на кредитно-модулната организация на учебните програми.

ОБРАЗОВАНИЕТО ПО ТУРИЗЪМ В УНИВЕРСИТЕТ „ПРОФ. Д-Р АСЕН ЗЛАТАРОВ”

Университет „Проф. д-р Асен Златаров” е единственото висше държавно училище, базирано в Югоизточна България – области Бургас, Ямбол и Сливен. В продължение на своето 50 годишно съществуване, най-голямата държавна академична структура в този регион извоюва и убедително отстоява своето национално и международно признание, и достойно място в образователното и научно пространство.

Образователната дейност в ПН „Туризм” е подчинена на мисията да се подготвят високообразовани и конкурентоспособни професионални бакалаври, бакалаври и магистри в съответствие с европейските и световни стандарти за успешна професионална кариера в сферата на туризма. Според тази мисия, която е неделима част от мисията на университета, се конкретизират образователните цели за придобиване на ОКС „професионален бакалавър”, „бакалавър” и „магистър”, съгласно чл. 42, ал. (1) и (2) от Закона за висшето образование (ЗВО). Формите на обучение са редовна и задочна, в съответствие с чл. 42, ал. (10) от ЗВО.

Обучението на студентите от трите ОКС се провежда съгласно държавните изисквания за образователно-квалификационните степени, отразени в чл. 42-45, чл.78, ал.3 от Закона за висше образование, Наредбата за държавните изисквания за придобиване на висше образование на образователно-квалификационните степени, Наредбата за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити във висшите училища, Закона за изменение и допълнение на Закона за физическото възпитание и спорта, Закона за развитие на академичния състав и съгласно образователната мисия, цели и задачи на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”.

Официално публикуваната **мисия** на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ е да осъществява образователна и научна подготовка на висококвалифицирани, морално устойчиви и конкурентоспособни специалисти с висше образование в области на педагогическите, хуманитарните, стопанските, природните, техническите и здравните науки, утвърждаващи го като водеща академична, научноизследователска и културна общност в регионален, национален, европейски и световен мащаб.

Визията на университета е осигуряване на непрекъснат растеж и устойчиво развитие чрез иновации, оптимално съчетаване на научните изследвания във фундаменталните и приложни науки с обучението и непрекъснатата квалификация, в съответствие с европейската квалификационна рамка, както и с потребностите на националния и международен пазари на труда.

С оглед на това **основна цел** на обучението в професионално направление 3.9. Туризм, е да осигурява подготовката на кадри с висша икономическа квалификация за сферата на туризма. Обучаваните в специалността формират теоретични знания и практико-приложни умения в областта на организацията и управлението на туризма на различни пространствени и фирмени равнища и в различните сектори на туристическата индустрия: хотелиерство, ресторантьорство, туроператорска, транспортна и агентска дейност, анимация и др. Целта на обучението хармонира със стратегическата визия, мисия, цели и задачи на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”.

УЧЕБЕН ПЛАН И ПРОГРАМА НА СПЕЦИАЛНОСТ „ТУРИЗЪМ”

Учебният план по специалност „Туризм“ – редовна и задочна форма на обучение съответства на образователните цели и изискванията на професионално-квалификационната характеристика. Учебното съдържание на плана е структурирано от задължителни, избираеми и факултативни дисциплини в съответствие със следните правни норми:

- ❖ Чл. 41 от ЗВО и наредбата за ДИ за придобиване на ВО по ОКС. приета с ПМС №162/2002 г;
- ❖ Наредба №21/30.09.2004г. за прилагане на система за натрупване и трансфер на кредити на МОН;
- ❖ Закон за изменение и допълнение на Закона за физическото възпитание и спорта от 26.07.2002 г. и Правилник за неговото приложение с ПМС №151/11.07.2003 г.).

Учебното съдържание на учебния план в ОКС бакалавър – специалност „Туризм”, (редовна форма на обучение) е структурирано от задължителни, избираеми и факултативни учебни дисциплини преподавани през 8 семестъра с времеви обхват 4 години. Учебните занятия по специалността се провеждат под формата на лекции, семинарни и практически упражнения, разработване на курсови работи и курсови проекти и учебна практика. Преподавателите използват както класическите (словесни) лекционни форми, така и модерните методи и технологии на преподаване. По-голямата част от лекционните курсове са разработени във вид на мултимедийни презентации, което повишава интереса, активността и творчеството на студентите, а се постига и по-добро усвояване на информацията. Извънаудиторната заетост на студентите включва разработка на курсови задачи, самостоятелна подготовка за семинарните и практическите упражнения, ползване на консултации от преподавателите, подготовка за контролни работи, текущи оценки и семестриални изпити. Разпределението на часовете на учебните дисциплини е представено на Таблица 1:

Таблица 1. Разпределение на часовете на учебните дисциплини – редовно обучение

№	Форма на аудиторна заетост	Продължителност (учебни часа)	Относителен дял от фонда учебно време (%)
1.	Лекции	1140	47,6
2.	Семинарни упражнения	1155	48,2
3.	Практически упражнения	100	4,2

Учебното натоварване на студентите по всяка учебна дисциплина е определено в учебния план на специалността и е съобразено с нормативните изисквания.

Учебно-производствената практика се провежда еднократно през процеса на обучение и е в рамките на 40 часа. Местоположение на практиката са туристическите предприятия на територията на гр. Бургас, КК „Слънчев бряг”, както и цялото Южно Черноморие, с които са сключени договори за съвместна дейност. Университет „Проф. д-р Асен Златаров” има сключени договори със следните туристически предприятия: **туристически агенции** – „Динита тур България” ЕООД, „Сън енд ски травел” ЕООД, „Селена Травел” ООД, „Сейф Турс” ООД, „Ирини турс” ЕООД; **заведения за хранене и развлечения** – ресторант „Малибу сънсет”, бистро „Корнер”, бистро „Ел Мар”, бирария „Черно Море”; хотелски комплекси – „Джули”, Биляна Бийч. Провеждането на практика се удостоверява със служебна бележка.

Учебните дисциплини са класифицирани както следва (Таблица 2):

Таблица 2. Класификация на учебните дисциплини

№	Вид на дисциплината	Количество (бр.)	Продължителност (учебни часа)	Относителен дял от фонда учебно време (%)
1.	Задължителни учебни дисциплини	33	1 660	69,3
2.	Избираеми учебни дисциплини	21	735	30,7
3.	Факултативни учебни дисциплини	4	0	0,0
4.	Физическо възпитание и спорт	-	60	-

Съдържанието в учебните програми е разпределено в лекции, семинарни и практически упражнения. Включва основна и допълнителна литература и конспект. Учебните дисциплини са задължителни, избираеми и факултативни. Учебната програма включва: извадка от учебния план, включваща общите параметри на дисциплината, учебни форми, оценяване и контрол (форми за оценяване и техния относителен дял в общата оценка). Учебната програма се разработва от титуляра (титулярите) на съответната дисциплина, обсъжда се от катедрата, която провежда обучението, приема се от Факултетен съвет и се утвърждава от Декана на факултета.

Във връзка с проучване мнението на работодателите – потребители на кадри в сферата на туризма бяха проведени анкетни проучвания с над 155 работодатели от Южно Черноморие. С цел установяване размера на туристическите предприятия и по-конкретно средносписъчния брой на персонала на респондентите беше зададен следния въпрос:

Диаграма 1

Оказва се, че в по-голямата си част /55%/ туристическите предприятия, функциониращи на територията на Южното Черноморие, работят с персонал до 50 души. Истината е, че в активния сезон техният брой неколкосткратно нараства, но тъй като след строителството, туризмът е вторият сектор с най-голям дял в сивата икономика, можем да открием, че тези резултати се дължат и донякъде на факта, че не на всички служители се регистрират трудови договори. Въпреки това туризмът създава над 370 000 работни места [5], което на практика означава, че всеки завършил специалност „Туризмът“ може да намери професионална реализация.

Предвид факта, че браншът се задъхва [6] от липсата на квалифицирани кадри на работодателите беше зададен следният въпрос:

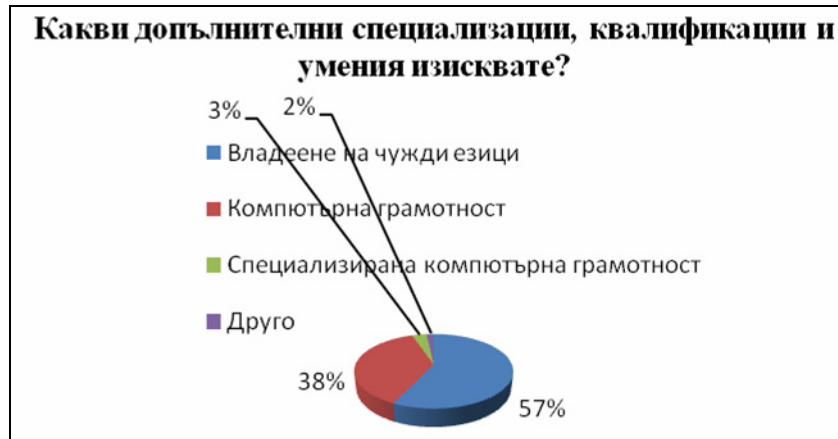
Диаграма 2

Резултатите показват, че 60% от изискванията им по отношение на теоретичната подготовка на студентите е да могат да прилагат на практика получените в университета знания. Предвид факта, че нашите студенти имат задължителна практика трети срещу четвърти курс, а и аз самата активно работя в направление за осигуряването им с трудова дейност през летния сезон, това искане се оказва изключително лесно изпълнимо от нашите студенти.

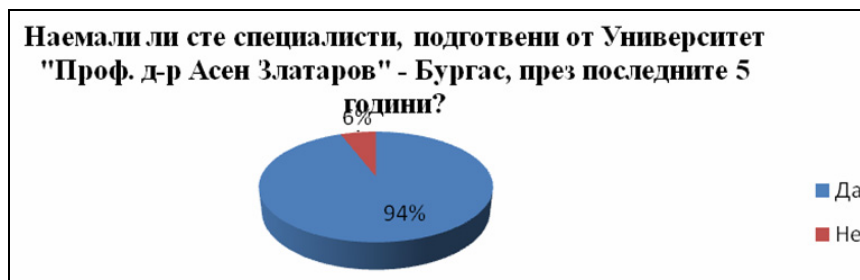
За да бъде конкурентоспособен всеки участващ на пазара на труда следва извън образованието, което е завършил, а понякога и две, да притежава и допълнителни специализации, които гарантират конкурентно предимство. С оглед на този факт на анкетираните беше зададен въпрос, целящ да конкретизира желаните от работодателите допълнителни специализации, които трябва да имат нашите студенти:

Диаграма 3

Владенето на чужди езици е умение, което се изисква от 57% от работодателите и няма как да не е така, тъй като България е основно рецептивен пазар и се посещава приоритетно от чуждестранни туристи. 38% от анкетираните работодатели посочват като изискуема допълнителна квалификация и компютърната грамотност. Ползването на специализиран хотелски, съответно ресторантьорски софтуер е предпочитана допълнителна квалификация от 3% от работодателите. Това е така, тъй като обикновено всеки обект работи със своя програма и от личен опит мога да кажа, че са необходими не повече от няколко часа за нейното изучаване.

Диаграма 4

Резултатите от диаграма 4 показват, че почти няма туристическо предприятие по Южното Черноморие, в което да не работят специалисти, завършили Университет „Проф. д-р Асен Златаров“. Общият брой наети през последните 5 години надхвърля 1300. 94% от работодателите посочват, че наемат кадри, завършили специалност „Туризм“ в нашия университет и 78% от тях са напълно удовлетворени от демонстрираните знания. Професионалната квалификация на завършилите специалност „Туризм“ напълно удовлетворява 68% от работодателите, а от практическите им умения са доволни 72%.

Резултатите еднозначно показват, че специалност „Туризъм” в Университет „Проф. д-р Асен Златаров” подготвя квалифицирани туристически кадри, предпочитани от работодателите по Южното Черноморие.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Туристическата индустрия създава над 370 000 работни места в България. Вузовете и колежите, както и професионалните гимназии, подготвящи необходимите кадри гарантират добрата професионална подготовка на своите възпитаници. Проблемът е, че веднъж получили добро образование у нас те предпочитат да реализират своите знания и умения в чужбина, водени от неколкократно по-доброто заплащане и отношение там. Необходимо е консолидиране на усилията на държавата, на университетите и туристическия бизнес, за да могат тези млади хора да работят и да се развиват в собствената си страна.

Литература

1. Зимная, 2003: Зимная, К. Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования. - Высшее образование сегодня, 2003. №5, с. 33-42.
2. Лазаров, 2010: Лазаров, Пл. За професионалната компетентност на туристическите кадри. -Посоки, 2010, №2.
3. Недкова, Ант., Компетентностен подход в професионалното туристическо образование, Годишник на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, том 2, 2015, с. 302.
4. <http://mladite.info/index.php/education1/eduuniversity/item/566-bgeu>
5. <http://www.focus-news.net/news/2016/02/02/2188374/ministar-nikolina-angelkova-unas-turizmat-sazdava-nad-370-000-rabotni-mesta-koeto-govori-kolko-vazhen-e-toy-za-razvitieto-na-ikonomikata.html>
6. <http://www.burgas24.bg/novini/burgas/Prez-2016-a-mozhe-i-da-nyama-kadri-v-turizma-563805>